CAP. V.

CHRY. ſuper Matthæ. Omnis artifex ſecundum profeſſionem ſuam, opportunitatem operis videns gaudet. Carpentarius enim ſi viderit arborem bonam, concupiſcit eam præcidere ad opus artificij ſui. Et Sacerdos, cum viderit eccleſiam plenam, gaudet animus eius, & delectatur, vt doceat. Sic & Dominus videns magnam congregationem populi,

CAP. V.

Videns autem Ieſus turbas, aſcendit in montem, & cum ſediſset, acceſſerunt ad eum diſcipuli eius,

excitatus eſt ad docendum. vnde dicit: {Videns autem turbas Ieſus, aſcendit in montem.} Lib.2.c.19. AVG. de Concor. euange. Vel hic poteſt videri multas turbas vitare voluiſſe, & ob hoc aſcendiſſe in montem, vt ſolis diſcipulis loquæretur. Hom.15. CHRY. in Homil. Per hoc autem quòd non in ciuitate & foro: ſed in monte & ſolitudine ſedit, erudiuit nos nihil ad oſtentationem facere, & a tumultibus abſcedere, & præcipue cum philoſophandum eſt, ac de rebus ſerijs diſſerendum. REMI. Hic enim ſciendum eſt, quòd tria refugia legitur Dominus habuiſſe, nauim, montem, & deſertum: ad quorum alterum quotieſcumque a turbis opprimebatur, conſcendebat. HIERO. Nonnulli autem Simpliciorum fratrum putant Dominum ea quæ ſequuntur in Olíueti monte docuiſſe, quod nequaquam ita eſt. Ex præcedentibus enim & ſequentibus in Galilæa mōſtratur locus quem putamus eſſe, vel Thabor, vel quemlibet alium montem excelſum. CHRY. ſuper Matt. Aſcendit autem in montem: primo quidem, vt impleret prophetiam Eſaiæ dicentis: Super montem aſcende tu: deinde vt oſtendat quoniam in altitudine ſpiritalium virtutum conſiſtere dicitur, qui docet Dei iuſtitiam pariter & qui audit. nemo enim poteſt in valle ſtare, & de monte loqui. Si in terra ſtas, de terra loquere. Si autem de cœlo loqueris: in cœlo conſiſte. Vel aſcendit in montem, vt oſtendat, quòd omnis qui vult diſcere myſteria veritatis, in montem eccleſiæ debet aſcendere, de quo Propheta: Mons Dei, mons pinguis. HILA. Vel aſcendit in montem, Lib.1. ca.1. quia in paternæ maieſtatis celſitudine poſitus, cœleſtia vitæ præcepta conſtituit. AVG. de Sermone Domini in monte: Vel aſcendit in montem, vt ſignificet, quia minora erant præcepta iuſtitiæ, quæ a Deo data ſunt per Prophetas populo Iudæorum, quem timore adhuc alligari oportebat. Per filium autem ſuum maiora populo quem charitate iam conuenerat liberari. Sequitur. {Et cũ ſediſſet, acceſſerunt ad eum diſcipuli eius.} HIERO. Ideo autẽ Lib. 1. ca.1. non ſtans, ſed ſedens loquitur, quia non poterant eum intelligere in ſua maieſtate fulgentem. AVGV. de Sermo. Domini in monte: Vel quòd ſedens docebat: pertinet ad dignitatem Magiſtri. Acceſſerunt autem ad eum diſcipuli eius, vt audiendis verbis illius hi eſſent et corpore viciniores, qui præceptis implendis animo appropinquabant. RABA. Myſtice autem ſeſſio Domini incar- Lib.2.c.19. natio eius eſt, quia niſi Dominus incarnatus eſſet, humanum genus ad eum accedere non potuiſſet. AVG. de Concor. euange. Mouet autem, quòd Matthæus in monte dicit hunc habitum eſſe ſermonem a Domino ſedente: Lucas autem in loco campeſtri a Domino ſtante. Hæc igitur diuerſitas facit videri alium fuiſſe illum, alium iſtum. Quid enim prohibet Chriſtum quædam alibi repetere, quæ ante iam dixerat? aut iterum facere, quę ante iam fecerat? Quanquam etiam poſſit illud occurrere in aliqua excellentiori parte montis: primo cum ſolis diſcipulis Dominum fuiſſe, quando ex eis duodecim elegit: deinde cum eis deſcendiſſe non de monte, ſed de ipſa montis celſitudine in campeſtrem locum, ideſt in aliquam æqualitatem, quæ in latere montis erat, & multos capere poterat, atque ibi ſtetiſſe, donec ad eum turbæ congregarentur, ac poſtea cum ſediſſet, acceſſiſſe propinquius diſcipulos eius, atque ita illis, cæteriſque turbis præſentibus, vnũm habuiſſe ſermonem, quẽ Cap.4. Matthæus, Lucaſque narrant diuerſo narrandi modo: ſed eadem veritate rerum. GREGO. 4. Moral. Sublimia autem præcepta Domino in monte dicturo pręmittitur. {Et aperiens os ſuum docebat eos} qui dudum aperuerat ora Prophetarum. REMI. Vbicumque autem legitur Dominus aperuiſſe os, inſpiciendum eſt, quia magna ſunt, quæ ſequuntur. AVG. de Sermo. Domini Hom. 15. in monte: Vel dicit: Aperiens os ſuum, vt ipſa mora commendet aliquanto longiorem futurum eſſe ſermonem. CHRY. in Homil. Vel hoc dicit, vt diſcas, quoniam nunc quidem docebat os aperiens in loquendo: nunc autem vocem, quæ eſt ab operibus emittens. AVG. de Sermo. Domini in monte. Si quis autem pie, ſobrieque conſiderauerit, inueniet in hoc ſermone quantum ad mores opportunos pertinet, perfectum vitæ Chriſtianæ modum, Lib.19. c.1. vnde ſic ipſe ſermo concluditur: Omnis qui audit verba mea hęc & facit ea: ſimilabo eum viro ſapienti. AVG. de Ciuitate Dei:

F Nulla autem eſt cauſa philoſophandi, niſi finis boni, quòd autem beatum facit, ipſe eſt finis boni. Et ideo a beatitudine incipit dicens: {Beati pauperes ſpiritu. AVGVSTI. Lib.1. ca.2. de Sermone Domini in monte: Præſumptio quidem ſpũs audaciam, & ſuperbiam ſignificat. vulgo etiam magnum ſpiritum ſuperbi habere dicuntur, & recte. nam ſpiritus ventus vocatur: quis vero neſciat ſuperbos inflatos dici quaſi vento diſtentos? Quapropter recte hic intelligitur: Pauperes ſpiritu, humiles

& aperiens os ſuum docebat eos dicens: Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum.

b Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram.

& timentes Deum, ideſt, non habentes inflantem ſpiritum. G CHRYSOST. in Homil. Vel ſpiritum hic elationem, & animum dicit, quia enim ſunt multi humiles Hom. 15. nolentes rerum neceſſitate coacti, non eſt laus. vnde illos beatificat, qui ſe ex electione humiliant. Ideo autem hic incipit radicitus euellens ſuperbiam, quia hæc fuit radix, & fons malitiæ vniuerſæ, contra quam ponit humilitatem, velut quoddam ſtabile fundamentum, qua ſubiecta, cum ſtabilitate alia ſuperædificantur. hac autem deſtructa, pereunt quæcumque congregaueris bona. CHRYSOST. ſuper Matthę. Ideo autem dixit manifeſte: {Beati humiles ſpiritu} vt ſic humiles oſtendant, vt ſemper adiutorium Dei ſint mendicantes. vnde in græco dicitur: Beati πτωχοὶ ptochi, ideſt mendici, vel egeni. Sunt enim multi naturaliter humiles, & non ex fide, qui non pulſant adiutorium Dei: ſed ſolum qui ſecundum fidem ſunt humiles. CHRYSOST. in Homil. Hom. 15. Vel quia pauperes ſpiritu hic dicit formidantes, & tre- H mentes Dei iuſſiones, quomodo Dominus per Eſaiam commendat. Quid autem amplius quàm ſimpliciter humiles? Humilium enim hic quidem mediocriter eſt: hic autem ſuperabundanter. AVGVSTI. Superbi ergo appetant regna terrarum: ſed humilium eſt regnum cœlorum. CHRY. ſuper Matthæum: Nam ſicut cœtera vitia deponunt ad inferos, maxime tamen ſuperbia, ſic & omnes virtutes inducunt in regnum cœlorum, maxime tamen humilitas, quia proprium eſt, vt qui ſe humiliat, exaltetur. HIERON. Vel beati pauperes ſpiritu, qui ſcilicet propter Spiritum ſanctum voluntarie ſunt pauperes. AMBRO. de Offi. Lib.1. c.16. Inde autem incipit beatitudo iudicio diuino, vbi erumna eſtimatur humana. GLO. Pauperibus autem in præſenti conuenienter promittuntur diuitiæ cœli.

b ¶ AMBRO. ſuper Lucam: Cum ſimpliciter conten- Cap.6. tus fuero inops, ſupereſt vt mores meos temperem. Quid enim mihi prodeſt carere ſæcularibus, niſi fuero mitis? Congrue igitur ſequitur: {Beati mites.} AVGVST. Mites Lib.1. c.3. I ſunt qui cedunt improbitatibus, & non reſiſtunt in malo, ſed vincunt in bono malum. AMBRO. ſuper Lucam: Miti- Cap.6. ga ergo affectum tuum, vt non iraſcaris, aut certe iratus ne peccaueris. Præclarum eſt enim motum temperare conſilio, nec minoris virtutis dicitur prohibere iracundiam, quàm omnino non iraſci: cum plerumque illud lentius, hoc fortius eſtimetur. Ri- Cap.8. xentur igitur immites, & dimicent pro terrenis, & temporalibus rebus. Sed beati mites, quoniam ipſi hęreditabunt terram, de qua euelli non poſſunt: illam, inquam, terram, de qua in Pſalmo dicitur: Portio mea in terra viuentium. Significat enim quandam ſtabilitatem hæreditatis perpetuæ, vbi anima per bonum affectum tanquam loco ſuo requieſcit, ſicut corpus in terra. Et inde cibo ſuo alitur, ſicut corpus ex terra, ipſa eſt requies, & vita Sanctorum. CHRYSOST. ſuper Matthæum: Vel Hom.15. K terra hic, ſicut quidam dicunt, quàm diu eſt in hoc ſtatu terra mortuorum eſt, quia vanitati ſubiecta eſt: cum autem liberata fuerit de corruptione, fit terra viuorum, vt mortales hæreditent immortalem. Alterum exponentem legi, quaſi cœlum, in quo habituri ſunt Sancti dicatur terra viuorum, quod quantum ad inferiorem regionem cœlum eſt, quantum autem ad ſuperius cœlum dicitur terra. Alij dicunt, quia corpus noſtrum terra eſt, & quàm diu ſubiacet morti, terra eſt mortuorum. Cum autem fuerit conforme factum gloriæ corporis Chriſti, erit terra viuorum. HILA. Vel hæreditatem terræ mitibus Dominus pollicetur, ideſt eius corporis quod ipſe aſſumpſit habitaculum, quia per manſuetudinem mentis noſtræ habitat Chriſtus in nobis, nos quoque clarificati corporis eius gloria veſtiemur. CHRY. in Homil. Vel aliter: Chriſtus hic ſpiritalibus ſenſibilia immiſcuit, qm̃ enim ęſtimatur qui mitis eſt omnia ſua perdere, contrariũ promittit dicens, ꝙ cum ſtabilitate ſua poſſidet, qui non eſt proteruus, qui aũt aliter eſt, multotiens animam, & hæreditatem paternam perdit. Quia vero Propheta dixerat: Manſueti hæreditabunt terram

terram, a conſuetis verbis contexit ſermonem. GLO. Mites A etiam qui ſeipſos poſſederunt, hæreditatem Patris in futuro poſſidebunt. plus autem eſt poſſidere quàm habere: multa enim habemus, quæ ſtatim amittimus.

Cap.6. c ¶ AMBRO. ſuper Lucam: Cum hoc feceris, vt ſcilicet ſis pauper & mitis, memento quia peccator es, lugeto peccata. vnde ſequitur: {Beati qui lugent.} Et bene tertia benedictio eſt peccata deflentis, qa Trinitas eſt, q̃ peccata condonat. HILA. Lugentes enim hic di

c Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.

d Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur.

e Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.

f Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.

g Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.

cuntur non orbitates, aut contumelias, aut damna merentes, ſed peccata vetera flentes. CHRY. ſuper Matth. Et qui ſua quidẽ peccata lugent, beati ſunt, ſed mediocriter: beatiores autem ſunt, B qui aliena lugent peccata, tales conuenit eſſe omnes Doctores. HIERO. Luctus enim hic non mortuorum ponitur communi lege naturę, ſed peccatis, & vitijs mortuorum. Sic fleuit Samuel Saulem, & Paulus eos, qui poſt immunditiam, pœnitentiam non egerunt. CHRY. ſuper Matth. Cum autem conſolatio ſit lugentium, ceſſatio luctus, qui ſua peccata lugent, conſolabuntur indulgentiam conſecuti. CHRY. in Homil. Et licet talibus ſufficiat venia frui, non terminat retributionem in peccatorum remiſſionem, ſed & multarum facit particeps conſolationum & hic, & in futuro. Semper enim maiores laboribus Deus dat retributiones. CHRY. ſuper Matthæ. Qui vero aliena peccata lugent, conſolabuntur, qui cum in ſęculo illo prouidentiam cognouerint Dei, & intellexerint, quòd qui perierunt non fuerunt Dei, de cuius manu nemo rapere poteſt, de eis luctu derelicto in ſua beatitudine Lib.1. c.4. lætabuntur. Vel aliter. AVG. in Sermo. Domini in monte. Luctus eſt triſtitia de amiſſione charorum. Conuerſi autem ad Deũ ea quæ in hoc mundo chara habebant, amittunt. non enim gaudẽt C his rebus, quibus ante gaudebant, & donec fiat in illis amor æternorum, nonnulla męſtitia ſauciantur. Conſolabuntur ergo Spiritu ſancto, qui maxime propterea Paraclitus nominatur, ideſt, Conſolator, vt temporalem amittentes, æterna letitia perfruantur. Et ideo dicit: {Quoniam conſolabuntur.} GLO. Vel per luctum duo genera compunctionis intelliguntur .ſ. pro miſerijs huius mũdi, & pro deſiderio cœleſtium. vnde filia Caleph petiuit irriguum ſuperius, & inferius. huiuſmodi autem luctus nõ habet, niſi pauper & mitis, qui cum mundum non diligat, ꝙ miſer eſt, recognoſcit: & ideo cœlum concupiſcit. Conuenienter ergo lugentibus promittitur conſolatio, vt qui triſtatus eſt in præſenti, gaudeat in futuro. Maior eſt autem retributio lugentis, q̃ pauperis & mitis. plus enim eſt gaudere in regno, q̃ habere & poſſidere: multa enim cum dolore poſſidemus. CHRY. in Homil. Notandũ autem, ꝙ hanc beatitudinem non ſimpliciter, ſed omnino cum in- D tenſione, & cumulo poſuit: ideoq; non dixit, qui mœrent, ſed qui lugent. Siquidem præceptum iſtud totius philoſophiæ magiſterium eſt. Si enim qui filios, vel proximos mortuos lugent, toto illo doloris ſui tempore, nec pecuniarum, nec gloriæ amore tenentur, non inuidia conſumuntur, non iniurijs permouentur, nec alijs vitijs obſidentur, vtpote ſolis luctibus mancipati: multo magis, qui propria peccata lugent, ſicut ea lugere dignum eſt, celſiorẽ hanc philoſophiam debent oſtendere.

Cap. 6. d ¶ AMBRO. ſuper Lucam: Poſtquàm delicta defleui, eſurire incipio, & ſitire iuſtitiam. Aeger enim, cum in graui morbo eſt, nõ eſurit. vnde ſequitur: {Beati qui eſuriunt, & ſitiunt iuſtitiam. HIERO. Non nobis ſufficit velle iuſtitiam, niſi iuſtitiæ patiamur famem, vt ſub hoc exemplo nunquã nos ſatis iuſtos, ſed ſemper eſurire iuſtitiæ opera intelligamus. CHRY. ſuper Matth. Quoniam omne bonum quod non ex amore ipſius boni faciunt E homines, ingratum eſt ante Deum. Eſurit autem iuſtitiam qui ſm̃ iuſtitiam Dei deſiderat conuerſari. ſitit autem iuſtitiam qui ſcientiam eius acquirere cupit. CHRY. in Homil. Iuſtitiam autẽ dicit vel vniuerſalem, vel particularem auaritiæ cõtrariam. Quia enim de miſericordia dicturus erat, præmonſtrat qualiter miſereri oporteat, quia non ex rapina, neque ex auaritia. vnde etiam qđ eſt auaritiæ propriũ .ſ. eſurire, & ſitire, iuſtitiæ attribuit. HILA. Sitientibus autem, & eſurientibus iuſtitiam, beatitudinem tribuit ſignificans extenſam in Dei doctrinam ſanctorum auiditatem, perfecta in cœlo ſatietate repleri. Et hoc eſt quod dicitur: {Quoniam ipſi ſaturabuntur. CHRY. ſuper Matthæ, ſ. largitate remunerantis Dei, quoniam maiora erunt præmia Dei, quàm ſanctorum Lib.1. ca.5. deſideria. AVG. de Ser. Domini. Vel illo cibo ſaturabuntur in præſenti, de quo Dominus dicit: Meus cibus eſt, vt faciam voluntatem Patris mei, quod eſt iuſtitia. & illa aqua, de qua quiſque biberit, fiet ei fons aquæ ſalientis in vitam æternam. CHRY. in Homil. Vel rurſus ſenſibile præmium ſtatuit. quia enim pluri-

A mos diuites facere putatur auaritia, dicit hoc eſſe contrarium, magiſque id præſtare iuſtitiam. qui enim iuſtitiam diligit, tutiſſime omnia poſſidet.

e ¶ GLO. Iuſtitia & miſericordia ita coniunctæ ſunt, vt altera ab altera debeat temperari. iuſtitia enim ſine miſericordia crudelitas eſt: miſericordia ſine iuſtitia, diſſolutio. vnde miſericordia poſt iuſtitiam ſubdit, dicens: {Beati miſericordes. REMI. Miſericors dicitur, quaſi miſerum habẽs cor, quia alterius miſeriam, quaſi ſuam reputat, & de malo alterius, quaſi de ſuo dolet. HIERO. Miſericordia hic non ſolum in eleemoſynis intelligitur, ſed in omni pec- B cato fratris, ſi alter alterius onera portemus. AVG. Beatos au- Lib.1. ca.6. tem dicit eſſe qui ſubueniunt miſeris, quoniam eis ita rependitur, vt de miſeria liberentur. vnde ſequitur: {Quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.} HILA. Intantum enim Deus beneuolentiæ noſtræ in omnes delectatur affectu, vt ſuam miſericordiam ſit ſolis miſericordibus præſtaturus. CHRY. in Homil. Videtur autem eſſe æqualis retributio, ſed eſt multo maior: non enim eſt æqualis humana miſericordia & diuina. GLO. Merito ergo miſericordibus, miſericordia impenditur, vt plus accipiant quàm meruiſſent. & ſicut plus recipit qui vltra ſaturitatem habet, quàm ille qui habet tantum ad ſaturitatem, ſic maior eſt gloria miſericordiæ, quàm præcedentium.

f ¶ AMBRO. ſuper Lucam: Qui miſericordiam defert, miſe- Cap.6. ricordiam amittit, niſi mundo corde miſereatur. Nam ſi iactantiam quærit: nullus eſt fructus. vnde ſequitur: {Beati mundo corde, GLO. Conuenienter autem ſexto loco ponitur cordis mũditia, quia ſexto die homo conditus eſt ad imaginem Dei, quæ qui- C dem obtenebrata erat in homine per culpam, ſed immundis cordibus reformatur per gratiam. Merito autem poſt prædicta ſequitur, quia niſi illa præcedant mundum cor in homine non creatur. CHRY. in Homil. Mundos autem hic ait, vel eos qui vniuerſalem virtutem poſſident, & nullius ſibi malitiæ conſcij ſunt, vel eos qui in temperantia conſiſtunt, quæ maxime neceſſaria eſt ad videndum Deum, ſecundum illud Pauli: Pacem ſequimini cum omnibus & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deum. Quia enim multi miſerentur quidem: ſed impudica agunt, monſtrans, quòd non ſufficit primum, ſcilicet miſereri: hoc de munditia appoſuit. HIERO. Mundus autem Deus, a mundo corde concupiſcitur. Templum enim Dei non poteſt eſſe pollutum. Et hoc eſt quod dicitur: {Quoniam ipſi Deum videbunt. CHRY. ſuper Matthæ. Qui enim omnem iuſtitiam facit & cogitat, mente ſua Deum videt, quoniam iuſtitia figura eſt Dei: Deus enim iuſti- D tia eſt. Secundum ergo, quòd aliquis eripuerit ſe a malis, & fecerit bona, ſecundum hoc Deum videt aut parum, aut amplius, aut interdum, aut ſemper ſecundum poſſibilitatem humanam. In ſęculo autem illo, mundi corde Deum videbunt facie ad faciem, non in ſpeculo, & in enigmate ſicut hic. AVG. in Ser. Domini in mon- Lib.1. ca.7. te. Stulti autem ſunt qui Deum videre iſtis exterioribns oculis quærunt: cum corde videatur, ſicut alibi ſcriptum eſt. In ſimplicitate cordis quærite illum: hoc enim eſt ſimplex cor, quod mundũ cor. AVG. vlti. de Ciui. Dei: Si autem tantum poterunt in cor- Cap.28. pore ſpiritali oculi etiam ipſi ſpiritales, quantum poſſunt iſti quales nunc habemus, proculdubio per eos Deus videri non poterit. AVG. in Primo de Trinita. Hæc vutem viſio merces eſt fidei, cui Cap. 8. mercedi per fidem corda mundantnr, ſicut ſcriptum eſt: Mundãs fide corda eorum. hoc autem probatur illa maxime ſententia: {Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.} AVG. ſu- Li.12. c.27. E per Gene. ad literam. Nemo autem videns Deum viuit vita iſta, qua mortaliter viuitur, & iſtis ſenſibus corporis. Sed niſi ab hac vita quiſque funditus moriatur, ſiue omnino exiens de corpore, ſiue ita alienatus a carnalibus ſenſibus, vt merito neſciat, ſicut ait Apoſtolus, vtrum in corpore an extra corpus ſit, non in illam ſubuehitur viſionem. GLO. Maiorem autem remunerationem iſti habent quàm primi, ſicut qui in curia Regis non ſolum prandet, ſed etiam faciem Regis videt.

g ¶ AMBRO. ſuper Lucam: Cum interiora tua vacua feceris Cap.6. ab omni labe peccati, ne diſſenſiones, contentioneſque ex affectu tuo prodeant, a te pacem incipe, vt ſic pacem alijs feras. vnde ſequitur: {Beati pacifici. AVG. xix. de Ciui. Dei: Eſt autem pax Cap.12. tranquillitas ordinis. Ordo autem eſt parium, diſparumque ſua loca tribuens diſpoſitio. Sicut autem nemo eſt, qui gaudere nolit, ita nemo eſt, qui pacem habere nolit, quandoquidem ipſi qui bella volunt, nihil aliud q̃ ad glorioſam pacem cupiunt bellando peruenire. HIERO. Pacifici autem dicuntur beati, qui primum in corde ſuo: deinde & inter fratres diſſidentes faciunt pacem. Quid

h Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam, quoniam ipſorum eſt regnũ cœlorũ.
i Beati eſtis cum maledixerint vobis homines & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum vos mentientes propter me. Gaudete, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis. Sic enim perſecuti ſunt Prophetas, qui fuerunt ante vos.

enim prodeſt alios per te pacari, cum in tua anima ſint bella vitiorum? Lib.1.ca.8. AVG. in Ser. Domini in monte: Pacifici aũt in ſemetipſis ſunt, qui omnes animi ſui motus componentes, & ſubiicientes rationi, carnaleſque concupiſceutias habentes edomitas, fiunt regnum Dei, in quo ita ordinata ſunt omnia, vt quod eſt in homine præcipuum, & excellens, imperet cæteris reluctantibus, q̃ ſunt nobis beſtijſque communia, atq; idipſum quod excellit in homine, ideſt mens, & ratio ſubijciatur peccatori quod eſt ipſa veritas filius Dei. Neque enim imperare inferioribus poteſt, niſi ſuperioribus ſubiiciatur. Et hæc eſt pax, quæ datur in terra hominibus bonæ voluntatis. AVG. in lib. Retract. Non tamen cuiquam prouenire poteſt in hac vita, vt lex repugnans legi mentis, omnino non ſit in membris. Sed hoc nunc pacifici agunt domando concupiſcentias carnis, vt ad pacem pleniſſimam quandoque veniatur. CHRY. ſuper Matth. Pacifici autem ad alios ſunt, non ſolum qui inimicos in pace reconciliant, ſed etiam illi qui immemores malorum, diligunt pacem. Pax enim illa beata eſt, quæ in corde poſita eſt. non tantum in verbis. Qui autem pacem diligunt, filij ſunt pacis. HILA. Pacificorum autem beatitudo adoptionis eſt merces. Et ideo dicitur: { Quoniam filij Dei vocabuntur. } Parens enim omnium Deus noſter eſt, neque aliter tranſire in nuncupationem familiæ eius licebit, niſi fraternæ inuicem charitatis pace viuamns. CHRY. in Homil. Vel quia cum pacifici dicantnr, qui non aduerſum ſe mutuo dimicant, ſed alios diſſidentes in cõcordiam reuocãt, iure etiam filij Dei appellantur, quia vnigeniti hoc præcipuum fuit opus, diſtantia copulare, conciliare pugnãtia. AVG. Vel quia in pace perfectio eſt, vbi nihil repugnat pacifici filij Dei dicuntur, quoniam nihil reſiſtit Deo. Et vtique filij Dei ſimilitudinem pacis debent habere. GLO. Maximam ergo dignitatem habent pacifici, ſicut qui filius Regis dicitur, in domo regia ſummus eſt. Septimo autem loco beatitudo hæc ponitur, q̃a in Sabbatho veræ requiei dabitur pax: ſex ætatibus tranſactis.

h ¶ CHRY. in Homil. Poſita pacificorum beatitudine, ne aliquis exiſtimaret, quòd ſemper pacem ſibi quærere ſit bonum: ſubdit: { Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam } hoc eſt propter virtutem, propter defenſionem aliorum, propter pietatem. Iuſtitiam enim cõſueuit pro omni virtute animæ ponere. Lib.1.ca.9. AVG. in Sermo. Domini in monte: Pace enim intrinſecus conſtituta, ac firmata, quaſcumque perſecutiones ille qui foras miſſus eſt, forinſecus concitauerit, augerit, auget gloriam, quæ ſecundum Deum eſt. HIERO. Signanter autem addidit. { Propter iuſtitiam. } Multi enim propter ſua peccata perſecutionem patiuntur, & non ſunt iuſti. Simulque conſidera, quòd octaua veræ circuncifionis beatitudo martyrio terminetur. CHRY. ſuper Matth. Non autem dixit: Beati qui a gentibus perſecutionem patiuntur, ne putes illum ſolum beatum, qui perſecutionem patitur propter idola non colenda, ideo & ab hæreticis perſecutionem patiens propter veritatem non relinquendam beatus eſſe, quia propter iuſtitiam patitur. Sed & ſiquis ex potentibus, qui Chriſtiani videntur, forſitan propter ſua peccata correctus a te fuerit te perſecutus: beatus es cum Ioanne Baptiſta. Si enim verum eſt, quòd Prophetæ martyres ſunt, qui a ſuis occiſi ſunt, ſine dubio qui propter cauſam Dei aliquid patitur, etſi a ſuis patitur, mercedem martyrij habet. Et ideo non poſuit ſcriptura perſonas perſequentium, ſed ſolam cauſam perſecutionis, vt non aſpicias, quis te perſequitur, ſed propter quid. HILA. Sic ergo ad poſtremum eos in beatitudine numerat, quibus omnia pro Chriſto pati, qui iuſtitia eſt, pronꝰ affectus eſt. His igitur & regnum ſeruatur, quia in contemptu ſæculi ſunt pauperes ſpiritu. vnde dicit: { Quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum. } Vel octaua beatitudo tanquam ad caput redit, quia conſummatum, perfectumque oſtendit, & probat. Itaque in prima, & in octaua nominatum eſt regnum cœlorum. ſeptẽ enim ſunt quæ perficiunt: nam octaua clarificat, & perfectum demonſtrat, & per hos gradus perficiantur & cęteri, tanquam accipiatur Cap.6. rurſus exordium. AMBRO. ſuper Lucam: Vel aliter: Primum regnum cœlorum ſanctis præpoſitum eſt in abſolutione corporis: ſecundum poſt reſurrectionem eſſe cum Chriſto. Poſt reſurrectionem tuam, terram incipies tuam poſſidere abſolutus a morte, & in ipſa poſſeſſione conſolationem reperies. Conſolationem ſequitur delectatio: delectationem diuina miſeratio: Cui autem miſeretur Dominus, & vocat: & ſic vocatus videt vocantem. Qui autem Deum viderit: in ius diuinæ generationis aſſumitur, & tunc demum quaſi Dei filius cœleſtis regni diuitijs delectatur. Ille igitur incipit, hic repletur. CHRY. in Homil. Ne autem mireris ſi ſecundum vnamquamque beatitudinem regnum non

F audis, quia cum dicit: { Conſolabuntur, miſericordiam conſequentur } & cætera huiuſmodi, per hęc vniuerſa nihil aliud quàm regnum cœlorum occulte inſinuat, vt nihil ſenſibile expectes. Neque enim beatus eſt, qui in his coronatur, quæ cum præſenti vita diſcedunt. AVG. Li.i.de Ser. cap.9. Diligenter autem attendendus eſt numerus harum ſententiarum. his enim ſeptem gradibus congruit operatio Spirituſſancti ſeptiformis quã Iſaias deſcribit: ſed ille a ſummo: hic ab imo, quia ibi docetur filiꝰ Dei ad ima deſcenſurus: hic homo de imis ad ſimilitudinem Dei aſcenſurus. In his G prius eſt timor, qui congruit hominibus humilibus, de quibus dicitur: { Beati pauperes ſpiritu, } ideſt non alta ſapientes: ſed timentes. Secunda eſt pietas, quæ conuenit mitibus: qui enim pie quærit, honorat, non reprehendit, non reſiſtit, quod eſt mitem fieri. Tertia eſt ſcientia, quæ conuenit lugentibus, qui didicerunt, quibus malis nunc vincti ſunt, quæ quaſi bona petierunt. Quarta quæ eſt fortitudo, congruit eſurientibus & ſitientibus, quia deſiderantes gaudium de veris bonis laborant, a terrenis cupientes auerti. Quinta conſilium, conuenit miſericordibus, quia vnicum remedium eſt de tantis malis erui, dimittere alijs & dare. Sexta eſt intellectus, & conuenit mundis corde, qui purgato oculo, poſſunt videre quod oculus non vidit. Septima eſt ſapientia, quæ conuenit pacificis, in quibus nullus motus eſt rebellis, ſed obtemperant ſpiritui. Vnum autem præmium, quod eſt regnum cœlorum, varie nominatum eſt. In primo, ſicut oporH tebat poſitum eſt regnum cœlorum quod eſt perfecte ſapientiæ initium, ac ſi diceretur: Initium ſapientię timor Domini. Mitibus hæreditas tanquam teſtamentum Patris cum pietate quærentibus. Lugentibus conſolatio, tanquam ſcientibus quid amiſerunt, & in quibus merſi ſunt. Eſurientibus ſaturitas, tanquam refectio laborantibus ad ſalutem. Miſericordibus miſericordia, tanquam optimo conſilio vtentibus, vt hoc eis exhibeatur, quod exhibent. Mundis corde, facultas videndi Deum tanquam purum oculum ad intelligenda æterna gerentibus. Pacificis Dei ſimilitudinem. Et iſta quidem in hac vita poſſunt compleri; ſicut completa eſſe in Apoſtolis credimus. nam quod poſt hanc vitam promittitur; nullis verbis exponi poteſt.

i ¶ RABA. Superiores ſententias generaliter dirigebat: iam incipit loqui præſentes compellans: prædicens eis perſecutiones quas pro nomine eius paſſuri erant dicens: { Beati eſtis cum maledixerint vobis homines, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum aduerſum vos. AVG. Lib.1.đ ſer. Cap.9. Quæri autem po I teſt quid interſit quod ait: Cum vobis maledicent, & dicent omne malum: cum maledicere hoc ſit malum dicere? Sed aliter eſt maledictum iactatum cum contumelia coram illo qui maledicitur, aliter cum abſentis fama læditur. Perſequi autem eſt vim inferre, vel inſidijs appetere. CHRY. ſuper Matthæum: Si autem verum eſt, quoniam qui calicem aquæ porrexerit: merces eius non perit, conſequenter qui vel vnius leuiſſimi verbi iuiuriam fuerit paſſus, vacuus non erit a mercede. Vt autem blaſphematus ſit beatus, duo conuenire debent, ut & mendaciter blaſphemetur, & propter Deum: alioquin ſi unum defuerit: non eſt beatitudinis merces. Et ideo dicit: { Mentientes propter me. } AVG. Quod propter illos dictum puto, qui volunt de perſecutionibus, & de fama ſuæ turpitudinis gloriari, & ideo dicere ad ſe pertinere Chriſtum, quòd multa de illis dicuntur mala, cum & vera dicantur quando & de errore illorum dicuntur, etſi aliquando falſa iactantur: non taK men propter Chriſtum iſta patiuntur. GREGO. ſuper Ezechielem: Hom.9. Quid autem poterit obeſſe ſi homines vobis derogent, & ſola vos conſcientia defendat? Sed tamen linguas detrahentium ſicut noſtro ſtudio non debemus excitare, ne ipſi pereant: ita per ſuam malitiam excitatam debemus æquanimiter tolerare, vt nobis meritum creſcat. vnde & hic dicitur: { Gaudete, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis. } GLO. Gaudete mente quidem, & exultate corpore, quia merces ueſtra non tantum magna eſt, ſicut aliorum, ſed copioſa eſt in cœlis. AVG. Non hic cœlos puto dici ſuperiores partes huius viſibilis mundi: non enim merces veſtra in rebus uiſibilibus collocanda eſt: ſed in cœlis dictum puto in ſpiritalibus firmamentis, ubi habitat ſempiterna iuſtitia. Sentiunt ergo iſtam mercedem, qui gaudent ſpiritualibus: ſed ex omni parte perficietur, cum mortale hoc induerit immortalitatem. HIERO. Gaudere igitur & exultare debemus, ut merces nobis in cœleſtibus præparetur. hoc qui uanam ſectatur gloriam, implere non poteſt. CHRY. ſuper Matthæum: Quia quantum aliquis lætatur de

K Vos eſtis ſal terræ. Quòd ſi ſal euanuerit, in quo ſalietur? Ad nihilum valet vltra, niſi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.
l Vos eſtis lux mundi. Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita, neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat oĩbus, qui in domo ſunt. Sic luceat lux veſtra corã hoĩbꝰ, vt videãt opa veſtra bona, & glorificent patrẽ vr̃m, q̃ in cœlis eſt.

laude hominum, tantum de vituperatione triſtatur, qui vero gloHom.9. riam concupiſcis in cœlo, opprobria non timeas in terris. GRE. ſuper Ezech. Aliquando tñ detractores debemus compeſcere, ne dũ de nobis mala deſſeminant, eorum qui audire a nobis bona poterant corda innocentia corrumpant. GLO. Non ſolum autem præmio, ſed etiã exẽplo eos ad patiẽtiam prouocat, cũ ſubdit: { Sic enim perſecuti ſunt Prophetas, qui fuerunt ante vos. } REMI. Magnã .n. conſolationem accipit homo in tribulatione poſitus: dum recordatur paſſiones aliorum, a quibus exemplum patientię accipit, ac ſi diceret. Memẽtote quia illius vos eſtis Apoſtoli, cuius & illi fuerunt Prophetæ. CHRYS. in Homil. Simul & inſinuat coęqualitatem ſui honoris ad patrem, ac ſi dicat: Sicut illi propter patrem, ita & vos propter me patiemini. Cum etiam dixit Prophetas, qui fuerunt ante vos, monſtrat & ipſos Prophetas iam factos. AVG. Perſecutionẽ aũt hic generaliter poſuit. & in maledictis, & in laceratione famæ.

k ¶ CHRY. in Homil. Quoniam ſublimia præcepta Apoſtolis dederat, & multo q̃ in lege ueteri maiora, ne turbarentur, ac dicerent: Quo nam modo hæc implere poterimus? eos laudum admiſtione permulcet, dicens: { Vos eſtis ſal terræ. } Per quod oſtẽdit quàm neceſſarie iſta præcipiat. Non enim pro veſtra, inquit, ſalute tantummodo, aut pro vna ſolum gente, ſed pro vniuerſo prorſus orbe hæc vobis doctrina committitur. Proinde non oportet vos adulari, atq; palpare, ſed econtrario ſalis inſtar mordicare. Quòd ſi homines mordendo, ac perſtringendo, male audieritis, gaudete. Hoc .n. ſalis eſt opus, laxa quæque mordicare, atque reſtringere, ſic itaque aliorum maledictio nihil uobis adferet incommodi, ſed veſtræ potius firmitatis teſtimonium erit. HILA. Eſt hic ꝓprietas quærenda dictorũ, quã Apl̃orum officiũ, & ipſius ſalis natura monſtrabit. hoc igit̃ in oẽm vſum humani gñis effectũ incorruptionẽ corporibus, quibus fuerit aſperſum impartit, & ad oẽm ſenſum cõditi ſaporis aptiſſimum eſt. Apl̃i aũt ſunt rerum cœleſtium p̃dicatores, & æternitatis velut ſalitores: merito ſal terræ nũcupati, quia per virtutem doctrinę quaſi ſalientes æternitati corpora ſeruant. REMI. Sal etiã ꝑ aquã, & ardorẽ Solis, & ꝑ flatum venti in naturã alterã cõmutat̃, ſic & apl̃ici viri ꝑ aquã baptiſmi, & ardorẽ dilectionis, & flatum Spũſſancti in ſpiritalem regenerationẽ cõmutati ſunt. Sapiẽtia ẽt cœleſtis ꝑ Apl̃os p̃dicata, exiccat humores carnalium operum, aufert fœtorem, & putredinẽ malæ conuerſationis, & vermen libidinoſę cogitationis, & illũ de quo dicit Propheta: Vermis eorum non morit̃. REMI. Sunt Apl̃i ſal terrę .i. hoĩum terrenorum, qui amãdo terrã, terra vocant̃. HIER. Vel Apl̃i ſal terræ appellant̃, q̃a ꝑ illos vniuerſum hoĩum cõdit̃ genꝰ. CHRY. ſuꝑ Mat. Doctor .n. cũ fuerit oĩbus p̃dictis virtutibꝰ ornatus, tunc eſt quaſi optimũ ſal, & totus popl̃s de illo condit̃, videndo eum, & audiendo. REMI. Et ſciendum q̃a nullum ſacrificium offerebat̃ Deo in veteri Teſtamento, niſi prius condiret̃ ſale, quia nullus põt laudabile ſacrificium Deo offerre abſq; ſapore cœleſtis ſapientiæ. HILA. Verum q̃a cõuerſioni hõ ſubiacet: iõ Apl̃os ſal terrę nuncupatos monet in traditę ſibi p̃tãtis virtute ꝑſiſtere, cum ſubdit. { Quod ſi ſal euanuerit, in quo ſalief? } HIER. i. ſi doctor errauerit, a quo alio doctore emendabit̃? AVG. Et ſi vos, ꝑ quos cõdiendi ſunt popl̃i metu ꝑſecutionũ t̃palium, amiſeritis regna cœlorũ, q̃ erunt hoĩes, ꝑ quos vobis error auferat̃? Alia lr̃a hẽt. Si ſal infatuatum fuerit, oñdẽs fatuos eſſe iudicandos, q̃ t̃palium bonorum, vel copiam ſectantes, vel inopiã metuentes amittunt æterna, q̃ nec dari pñt ab hoĩbus, nec auferri. HILA. Si aũt doctores infatuati nil ſaliant, & ipſi ſenſu accepti ſaporis amiſſo viuificare non pñt corrupta, reddunt̃ inutiles. vnde ſequit̃: { Ad nihilum valet ultra, niſi ut mittatur foras, & cõculcet̃ ab hoĩbus. } HIER. Exemplum de agricultura ſumptum eſt. Sal .n. vr in condimentum ciborum, & ad ſiccandas carnes neceſſarium eſt, ita alium uſum non habet. Certe legimus in ſcripturis vrbes quaſdã ira victorum ſale ſeminatas, ita vt germen nullũ in ipſis oriret̃. GLO. Poſtq̃ ergo illi, qui capita ſunt aliorum defecerint, nulli vſui apti ſunt, niſi ad hoc vt mittant̃ foras ab officio docendi. HILA. Vel etiam de eccleſiæ promptuarijs proiecti, pedibus incedentium conterantur. AVG. Non aũt calcat̃ ab hoĩbus, q̃ patit̃ ꝑſecutionẽ, ſed q̃ ꝑſecutionẽ timẽdo infatuat̃. Calcari .n. non põt, niſi inferior. inferior aũt non eſt, qui q̃uis corꝑe multa in terra ſuſtineat, corde tñ in cœlo fixus eſt.

l ¶ CHRY. ſuper Matth. Sicut doctores ꝑꝑ bonam conuerſationem ſunt ſal quo popl̃s conditur: ita ꝑꝑ verbũ doctrinæ ſunt lux, qua ignorantes illuminantur. prius aũt eſt bñ viuere, q̃ bñ docere, & iõ poſtq̃ Apl̃os dixerat ſal, conſequenter vocat eos lucem dicẽs: { Vos eſtis lux mundi. } Vel quia ſal in eo ſtatu tenet rem, ne

A ad deterius mutetur: lux aũt ad melius ꝑducit illuſtrando: ꝑꝑ q̃d Apl̃i dicti ſunt priꝰ ſal, ꝑꝑ Iudæos, & ꝑꝑ popl̃m Chriſtianũ, a q̃bꝰ Deus cognoſcit̃, quos ſeruant in Dei ſciã: lux aũt ꝑꝑ gentes quas ad ſciæ lumen perducunt. AVG. Lib.1.đ ſer. do.cap.11. Oportet autem hic mundum non cęlum & terrã, ſed hoĩes, qui ſunt in mundo intelligi, vel qui diligunt mundũ, q̃bꝰ illuminãdis Apl̃i miſſi ſunt. HILA. Natura enim luminis eſt vt lucem quocumque circũferatur emittat, illatumq; ędibꝰ tenebras interimat, luce dominãte. Igit̃ mundus extra cognitionẽ Dei poſitus, obſcurat̃ igno B rantiæ tenebris, cui ꝑ Apl̃os ſciæ lumẽ inuehitur, & cognitio Dei claret, & de paruis eorum corpuſculis quocumq; inceſſerint, lux tenebris miniſtrat̃. REMI. Sicut autem Sol dirigit radios ſuos: ita & Dñs, qui eſt ſol iuſtitię direxit Apl̃os ſuos ad effugandas humani generis tenebras. Hom.15. CHRY. in Hom. Intellige aũt q̃ magna eis promittit, vt qui in regione propria cogniti non erant, ad fines orbis terrarum eorum ueniret fama, nec perſecutiones quas prædixerat eos potuerunt occultare, ſed propter hoc magis præclari redduntur. HIERO. Ne autem Apoſtoli abſcondantur ob metum, ſed tota libertate ſe prodant, docet eos fiduciam prædicandi, cum conſequenter dicit: { Non põt ciuitas abſcondi ſupra mõtem poſita. } Hom. 15. CHRY. in Homil. Per hoc etiam eos docet eſſe ſollicitos de propria uita quaſi in oculis omnium poſitos, ſicut ciuitas, quæ eſt ſupra montem poſita, uel lucerna ſupra candelabrum lucens. CHRY. ſuper Matth. Hæc autem ciuitas eccleſia ſanctorum eſt, de qua dr̃: p̃s 86. Glorioſa dicta ſunt de te ciuitas. Ciues C eius ſunt oẽs fideles, de quibꝰ Apoſtolus: Vos eſtis ciues ſanctorũ. Hæc ergo ciuitas poſita eſt ſupra montẽ Chriſtum, de quo Daniel: Lapis abſciſus ſine manibus factus eſt mons magnus. Lib.1.đ ſec. do.cap.12. AVG. Vel poſita eſt ſupra montem, ideſt ſupra magnam iuſtitiam, quam ſignificat mons, in quo diſputat Dñs. CHRY. ſuper Matthę. Non poteſt ergo ciuitas abſcondi poſita ſupra montem, etiam ſi ipſa voluerit. Mons enim qui eam portat, facit eam omnibus manifeſtã: ſic & Apoſtoli, & Sacerdotes, qui fundati ſunt in Chriſto, non poſſunt eſſe abſconditi, etiam ſi voluerint, quia Chriſtus eos manifeſtat. HILA. Vel ciuitatem, carnem quam aſſumpſerat nuncupat, quia in eo per naturam ſuſcepti corporis, quędam humani generis congregatio continetur, & nos per conſortium carnis ſuæ ſumus habitatio ciuitatis. Abſcondi ergo non poteſt, quia in altitudine poſitus celſitudinis Dei, admiratione operum ſuorum offertur omnibus contemplandus. CHRY. ſuper Matthæum: D Quare autem Sanctos ſuos Chriſtus manifeſtet, & non ſinat eos eſſe abſconditos, per alteram comparationem oſtendit, cum ſubditur: { Neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio: ſed ſupra candelabrum. } Hom. 15. CHRY. in Homil. Vel per hoc quod dixit: { Non poteſt ciuitas abſcondi } demõſtrauit ſuam uirtutem. In hoc autem quod ſubdit: { Neque accendunt lucernam, } eos inducit ad liberam prædicationem, ac ſi diceret: Ego quidem lucernã accendi, vt vero perſeueret ardens, veſtri erit ſtudij, nõ ſolum propter vos, ſed propter alios, qui illuminabunt̃, ſed & propter gloriã Dei. CHRY. ſuper Matthæ. Lucerna eſt verbum diuinum, de quo dictum eſt: Lucerna pedibus meis verbum tuum. Accendentes lucernam, ſunt Pater, & Filius, & Spirituſſanctus. Li.i. de Ser. ca.12. AVG. Quid autem putamus dictum eſſe. Et ponunt eam ſub modio? vt occultatio tantum lucernæ accipienda ſit, tanquam ſi diceret: Nemo accendit lucernam. & occultat eam, an aliquid etiam modius ſignificat? vt hoc ſit ponere lucernam ſub modio: ſuperioE ra facere corporis commoda, per prædicationem veritatis. Sub modio ergo lucernam ponit, quiſquis lucem doctrinæ commodis temporalibus obſcurat, & tegit. Et bene modius dicitur res corporalis, ſiue propter retributionem menſurę, quia ea quiſquis recipit, quæ geſſit in corpore, ſiue quia temporalia bona, quę corpore peraguntur circa dierum menſuram, quam ſignificat modius, inchoãtur & trãſeunt: æterna vero & ſpiritualia nullo tali ſine coercentur. Super candelabrum autem lucernam ponit, qui corpus ſuum miniſterio verbi ſubijcit, vt ſuperior ſit prædicatio veritatis, & inferior ſeruitus corporis: per ipſam enim corporis ſeruitutem excelſior lucet doctrina, dum per vocem & cæteros corporis motu bonis operibus inſinuatur diſcentibus. CHRY. ſuper Matthæum. Vel modij ſunt homines mundiales, quoniam ſicut modij deſuper quidem vacui ſunt, ſubtus autem pleni, ſic omnes mundi amatores in rebus ſpiritualibus inſenſati ſunt: in terrenis autem ſapientes: & ideo quaſi modius uerbum Dei tenet abſconditum, quando propter aliquam cauſam terrenam verbum Dei non eſt auſus palam proloqui, nec fidei ueritatem. Candelabrum eſt eccleſia, quæ baiulat